

כבר היה לעולמים

בבלוג זה אתן נקודת מבט על המציאות החרדית בראי ההיסטוריה. לתגובות וסיוע ניתן לפנות במייל: y00998877@gmail.com

תקצ"ו	תר"נ	תרכ"ד	תרצ"ח	תש"ח	תש"ט	תשי"י	תש"כ	תשל"ל	תשמ"מ	תש"נ	תש"ס
תשי"א	תשי"ב	תשי"ד	תשי"ח	תשי"ט	תשכ"א	תשכ"ב	תשכ"ד	תשכ"ו	תשכ"ז	תשל"ב	
תשל"ג	תשל"ד	תשל"ה	תשל"ח	תשל"ט	תשמ"ב	תשמ"ה	תשמ"ו	תשמ"ח	תשמ"ט	תשנ"ב	
תשנ"ג	תשנ"ד	תשנ"ו	תשנ"ז	תשנ"ח	תשנ"ט	תשס"א	תשס"ב	תשס"ט	תשע"א	תשע"ב	
תשע"ג											

ראשיתו של הסדר פטור בני הישיבות בשנת תש"ח - כתבה מפורטת

כתבה מקיפה ומפורטת על התנהלות הציבור החרדי בימי הקמת המדינה ומלחמת השחרור - שנת תש"ח, בנושא היחס לגיוס לצבא ולפטירת בני הישיבות מ...

יום ראשון, 6 בינואר 2019

ראשיתו של הסדר פטור בני הישיבות בשנת תש"ח - כתבה מפורטת

בלוג מומלץ

כתבה מקיפה ומפורטת על התנהלות הציבור החרדי בימי הקמת המדינה ומלחמת השחרור - שנת תש"ח, בנושא היחס לגיוס לצבא ולפטירת בני הישיבות מחובת השירות.

חלק מהמסמכים פורסמו כבר בבלוג, וחלקם נחשפים כעת בפרסום ראשון, הכל בצורה מסודרת לפי התאריכים, בכתבה ובליקוט החומר הושקע עמל רב, ואין להעתיק ממנה בלי רשות מפורשת ©.

א. גיבוש היחס החרדי למדינה ומוסדות הצבא

ראשיתו של הסדר דיחוי בני הישיבות משירות צבאי, החל כבר בימים שערב הקמת המדינה, הסדר זה כמו כל ההסדרים בנושא יצרו במשך השנים חיכוכים ומחלוקות בין הציבור החרדי לציבור החילוני וגם ויכוחים פנימיים בתוך הציבור החרדי.

ערב הקמת המדינה, בחודשים חשוון - כסליו תש"ח, הוקמה "ועדת הביטחון" של הסוכנות היהודית, הועדה שתכננה את מלחמת השחרור. הועדה החליטה על הקמת "מפקד העם", בו נקראו כל תושבי ישראל להתייצב, להירשם, ולהתגייס ליחידות שהוקמו אז על בסיס הכוחות של ה"הגנה". מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל ישיבה על המדוכה על היחס שיש לתת לוועדת ביטחון זו והן על עצם שיתוף פעולה עם ועדה זו מטעם המדינה שבדרך, כאשר היחס אותו יש לתת למדינה היה נתון בחילוקי דעות. ה"מועצת" החליטה על שיגור חבר מטעמה לוועדת הביטחון, והוטלה עליו השליחות לדאוג לכך שבני ישיבות לא יגויסו, שבנות לא תגויסנה, שהצבא יסדיר פלוגות נפרדות לדתיים, ושגם בפלוגות החילוניות ישמרו על כללי יהדות מינימליים.

שני דיונים נערכו סביב הצטרפות זו ותועדו:

מסמך אחד מתאריך כ"א חשון תש"ח (תקופה קצרה לפני כ"ט בנובמבר, אז התקבלה התוכנית להקמת המדינה באו"ם) מסכם ישיבה של מועצת גדולי התורה על המו"מ בין אגודת ישראל וה"ועד הלאומי" של המדינה בהקמה, מועצת גדולי התורה הביעה את הסכמתה להשתתפות ב"ועדת הביטחון" של הוועד הלאומי משום שהוא "עניין של ביטחון והצלה", על מכתב זה חתומים חברי מועצת גדולי התורה דאז האדמו"ר מסדיגורה, הרב מאיר קרליץ (אחיו של החזון איש וממנהיגי הציבור החרדי באותה העת), הרב אברהם יצחק קליין, הרב יוסף שלמה כהנמן (מייסד ישיבת

הרב שטיינמן - צילומים והסרטים

כאיל תערוג על
התורה -

קונטרס במבט בוחן לקריאה ישירה

• במבט בוחן.

רשומות פופולריות

ראשיתו של
הסדר פטור
בני הישיבות
בשנת תש"ח
- כתבה
מפורטת

מסקנות
"ועדת הכהן"
לגיוס בני
הישיבות
לצה"ל

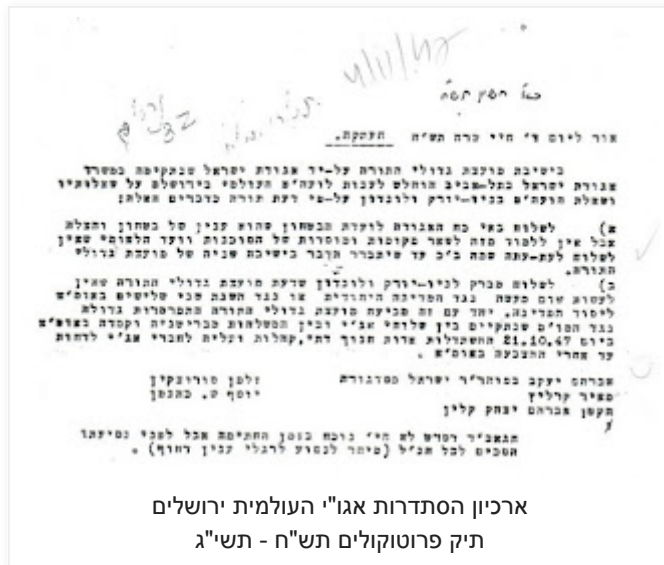
חשיפה:
המתגייסים
מסאטמר
בעקבות

פוניבז'), והרב זלמן סורוצקין. בישיבה אף הוחלט לא להפריע להצבעה באו"ם לטובת הקמת המדינה. אם כי הובעה אי שביעות רצון מיחס המפלגות החילוניות לדרישות אגודת ישראל בנושאים דתיים.

נוסח המכתב (נוסחו פורסם לראשונה ע"י משה ארנוולד - המעיין ניסן תשע"ג):

אור ליום ד' חיי שרה (כ"ב חשוון) תש"ח

בישיבת מועצת גדולי התורה על-יד אגו"י שנתקיימה במשרד אגו"י בת"א הוחלט לענות לועה"פ העולמי בירושלם על שאלותיו ושאלת ועה"פ בניו יורק ולונדון ע"פ דעת תורה כדברים האלה:

א. לשלוח באי כח האגודה לועדת הבטחון שהוא ענין של בטחון והצלה, אבל אין ללמוד מזה לשאר מקומות ומוסדות של הסוכנות וועד הלאומי שאין לשלוח לעת עתה שמה ב"כ עד שיתברר הדבר בישיבה שניה של מועגדה"ת.

ב. לשלוח מברק לניו-יורק ולונדון שדעת מועגדה"ת שאין לעשות שום מעשה נגד המדינה היהודית או נגד השגת שני שלישים באומ"א ליסוד המדינה. יחד עם זה מביעה מועגדה"ת התמרמרות גדולה

נגד המו"מ שנתקיים בין שלוחי אגו"י ובין המשלחות מבריטניה וקנדה באומ"א ביום 21.10.47, ההשתדלות אדות חנוך דתי, קהילות ועליה לחברי אגו", לדחות עד אחרי הצבעה באומ"א.

במהלך חודש כסליו, אחר ההכרזה באו"ם על תכנית החלוקה בכ"ט בנובמבר, הוקמה "ועדת המפקד לשרות העם" שקבעה את ענייני הגיוס, בה כאמור השתתף בא כח אגודת ישראל, וגדולי

אבוחצירא אבי בלום
אברהם רביץ
אברך **אגודת**
ישראל אהוד ברק
אהרן לייב אהרן
קוטלר אונא אחריות
אימונים אינטרנט
איסר זלמן מלצר
אליהו שוויי אליעזר
יהודה פינקל אליעזר
קאהן אליקים
שלזינגר אמונת
חכמים אמרי חיים
אפליה אקדמיה
אריה דרעי אשר
טננבוים אתחלתא
דגאולה אתרא
קדישא באר יעקב
בג"צ בחירות
ביטול תורה
ביצורים בית יעקב
בית ישראל במבט
בוחר בן גוריון **בני**
ישיבות בנימין
זילבר בעלז ברגמן
ברוך בר לייבוויץ
ברכה מעורבת
בריסק ג' שבועות
ג'וינט גדול יחיד
גדולי ישראל גור
גזירת הגיוס
גזענות **גיוס**
גיוס בכפיה **גיוס**
בנות גיוס בני
ישיבה גיוס חרדים
גייטסהד

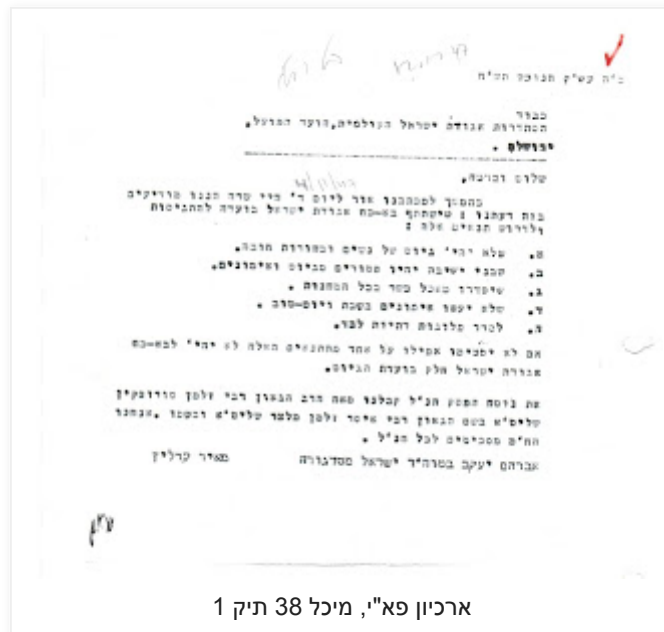
ישראל שלחו רשימת דרישות שעליו להעלות בפני הועדה שהם תנאי לעצם השותפות בועדה.

במסמך שני שנשלח בער"ש חנוכה תש"ח, מנסחים הג"ר מאיר קרליץ, אחיו של מרן בעל החזון איש, וכ"ק האדמו"ר מסדיגורה, בשם הגר"ז סורוצקין והגרא"ז מלצר, את דרישות מועצת גדולי התורה שיוצגו בועדת הביטחון, הדרישות הן לפטור בנות משירות חובה צבאי, ולפטור בני ישיבות משירות צבאי, במקביל דורשים חברי המועצת הסדרת פלוגות מתאימות למי שלא מקבלים פטור על רקע תורתו אומנותו, ועוד (אף נוסח מסמך זה פורסם לראשונה ע"י משה ארנוולד - המעיין ניסן תשע"ג)

כהמשך למכתבנו אור ליום ד' חיי שרה
הננו מודיעים בזה דעתנו, שישתתף
בא-כח אגו"י בועדה להתגייסות ולדרוש
תנאים אלה:

- א. שלא יהי' גיוס של נשים ובחורות חובה.
- ב. שבני ישיבה יהיו פטורים מגיוס ואימונים.
- ג. שיסדרו מאכל כשר בכל המחנות.
- ד. שלא יעשו אימונים בשבת ויום-טוב.
- ה. לסדר פלוגות דתיות לבד.

אם לא יסכימו אפילו על אחד מהתנאים
האלה לא יהי' לבא-כח אגו"י חלק בועדת הגיוס.

גרודז'ינסקי דברי
דגל שיר
התורה דגלנו דדי
צוקר דויטש דיחויים
דעות פסולות דעת
יחיד דעת תורה
דפוס וילנא דרך ארץ
דרכי המלחמה
הגר"ח מוואלז'ין
הגר"ח שמואלביץ
הגרא"ל הגרי"ז
הגרמ"צ החינוך
העצמאי החתמות
היומן היסטוריה
היפרד נא מעלי
הכשרה
מקצועית המבשר
המל"ג הנהגה
הנח"ל החרדי
הסכמה הסעות
העדה החרדית
הפגנה הפגנות
הפלס הפרדת
קהילות הפריה
מלאכותית הרב
גרזמן הרב
שטיינמן הרב
שך הרבנית
מברסק התבדלות
התגרות בחילוניים
התייצבות ויקליקס
ועד הישיבות
ועדת גיוס ועדת
דיין ועדת הכהן זלמן
סורוצקין זעקת

את נוסח הפסק הנ"ל קבלנו מאת הרב הגאון רבי זלמן סורוצקין שליט"א בשם הגאון
רבי איסר זלמן מלצר שליט"א.

כפי שניתן לראות במסמכים הנ"ל, עצם שיתוף הפעולה עם ועדת הביטחון היה חידוש משום
שאגודת ישראל לא הכירה באופן רשמי ברשויות המדינה, אולם עם ועדת הביטחון החל שיתוף
פעולה, כאשר זה הותנה בשמירת התנאים הדתיים בצבא ובפטור בני ישיבות ובנות מגיוס, החבר
שמונה לוועדה הוא אברהם גולדרט איש פא"י שייצג בוועדה את פא"י ואת אגודת ישראל.

מקור מסמך: ארכיון הספריה הלאומית

שיתוף פעולה זה, היה עם עצם הגיוס לצבא ועם
ההכנות למלחמת השחרור, כאשר שיחרור בני
הישיבות מהגיוס היה רק סעיף בדרישות. וכך
כחלק מהשתתפות אגודת ישראל בוועדת
הביטחון, אגודת ישראל אף אירגנה תחנות
התייצבות וגיוס מיוחדות לציבור החרדי והדתי
אלו שאינם בני ישיבות, חילקה תעודות התייצבות

מיוחדות משלה ופירסמה קריאות להתייצב בלשכות הגיוס המיוחדות של הציבור החרדי שפעלו במרכזי אגודת ישראל, ולמתגייסים הובטח לשרת בחטיבות מיוחדות לציבור החרדי.

הרבנים חב"ד
חוץ לארץ חוק הגולן
חוק ההפלות חוק
טל חזון איש חזית
דתית חיידר חילים
חיים ישראלי חיים
עוזר חיים קנייבסקי
חיים שאול קרליץ
חילול השם חילול
קברים חילול שבת
חילוניים חינוך
חללי צה"ל חפץ
חיים חרדים חדשים
חרם חתימות חתם
סופר טוביה נוביק
ידיעות אחרונות
יהדות התורה יהרג
ואל יעבור יואל
טייטלבוים יום
העצמאות יוסף
אפרתי יוסף אשכנזי
יוסף שלום
אלישיב יוסף
שלמה כהנמן
יחזקאל אברמסקי
יחזקאל אסחייק ילדי
טהרן יעקב ישראל
קנייבסקי יעקב
רוזנהיים יפתח בדור
יצחק אלחנן יצחק
יוסף יצחק מאיר לוין
יצחק מודעי יצחק
פרץ ישיבה ישיבות
תיכונות ישראל
אליהו ויינטרוב
ישראל שפיגל יתד

נאמן כבוד התורה
כבוד חכמים כולל
כור היתוך כח
דהתירא עדיף כיכר
השבת כנס כנסים לב
לאחים ליפשיץ מאבק
באינטרנט מאבק
הבריכה מאיר צבי
ברגמן מאיר קרליץ
מדינה מהרי"צ
דושינסקי מועצת
גדולי התורה
מורה חייל
מחלוקת מיהו
יהודי מיכל יהודה
ליפקוביץ' מכסות
ממלכתי דתי מנהיג
הדור מנחם מנדל
שניאורסון מנחת
יצחק מסורת
ההנהגה מסירה
מסירות נפש
מסלולים מעלות
התורה מקורבים
מר"צ מרדכי גרוס
מרדכי קרליץ משה
גפני משה דיין
משה פיינשטיין
משה שמואל
שפירא משה
שנפלד משה שרת
משיח משכילים
משרד החינוך נח"ל
חרדי נחום ברנע
נטורי קרתא
ניסים טולידאנו

כ"ה

הודעה

לנוכח השתוללות הדמיון, אשר הסיפה את כל ערי ארץ הסודש ואת ירושלים, ולנוכח הסכנות המחמירות והולכות מיום ע"י צוררים, אשר אמרו לכו ונכזיבם – קורא מרכז אגדת ישראל בירושלים לכל צעירי עמנו מבין כל חוגי הישוב החרדי בירושלים, לבוא ולהתיצב איש איש על משמרתו ואל תפסידו להגן על נפש ורכוש.

אחרי שהובטחו כל הדרישות לשמירת הדת
במחנות המתפקדים, קדושת השבת, מאכלי
כשרות, ויצירת אוירה דתית על ידי הקמת
חטיבות מיוחדות לצעירים חרדים,

קורא מרכז אגדת ישראל
לכל איש ואיש בירושלים
בני 17 עד 25 שנה

להתיצב

במפקד לישראל העם

שהוכרו עלינו מטעם כל הישוב, נקבעו תחנות מיוחדות להתפקדות הנוער
החרדי אשר תתנהלנה ע"י באי כח הצבור החרדי ושמקומן יתפרסם לחוד.

חובת ההתייצבות חלה רק על הזכרים, ובנות ישראל כל כבודה בת מלך פנימה,
וככל בית ישראל יעתירו תפילה לפני רבון העולמים שיאמר די לצרות עמו ישראל
וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות.

חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלו קינו וה' יעשה הטוב בעינינו.

ועדת המפקד

שע"י

מרכז אגדת ישראל בארץ ישראל
ירושלים

13583

דפוס המרכז החרדי

מקור מסמך: הארכיון הציוני

ניתוחי מתים נתן
זאב גרוסמן
סאטמר סלונים
סמינרים ספקטור
ספרדים עדה
חרדית עול תורה
עולם התורה
עיתונאי עיתונים
חילוניים עמרם בלוי
עסקנים עשה לך רב
פא"י פא"י דגל
התורה פגישות עם
הצבא פוניבז
פוניבז' פטור
פיטורין פלוגות דתיות
פרוש פרנסה
פשקווילים
פשרנות פתח
תקוה צא"י צבא
צבועים צוואה צומת
צופר ציונות קביעת
מזוזה קואליציה קול
העיר קול ישראל
קוממיות קורח קלמן
כהנא קנאות קנאים
קנטוניסטים קש"ת
רדיו רדיפה רוב
מניין רודף רוזנברג
רוטר רעק"א רפאל
פנחסי רפורמים
רשיון ש"ס שואף
זורח שולצינגר
שופט שבימך
שטיינמן שיויון
בנטל שכנא זאהן
שלום שלום שבדרון

מסמכים אלו הם מטעם "מרכז אגודת ישראל" בירושלים, חשוב לציין כי אנשי אגודת ישראל בירושלים ובעוד מקומות, הם שהדגישו כי הגיוס הוא רק לבנים, אולם חלקים מסויימים באגודת ישראל, פרסמו קריאה גם לבנות להתייצב לסוג של "שירות לאומי", כפי שניתן לראות בכרזה הקוראת לבנות בנות 17-25 להתייצב בבית אגודת ישראל בתל אביב להרשמה ל"שירותים מיוחדים"

לצבור החרדים לדבר ה'!

דבר אלהינו די האומות העולם אשרי את זכותנו לעצמאות במדינה משלנו בחלקה של ארץ ישראל. כתוצאה מזה הישוב כולו, על כל שכבותיו, דודן להתבוננות רבתי והתנוונות מפני מרדעים ומתקופים. יאמץ ד' את ידי מגיני ישראל העומדים במערכה!

אנו קוראים, אפוא, לכל חברינו הגברים בגיל 17-25 להתייצב בלשכות המפקד לשירות דבם. בהתאם להוראות מוסדות הישוב. על חברינו המתייצבים לבקש לארץ אותם

ליחידות דתיות

אולם לפי הוראת גדולי התורה אין מקומו של בן ישראל במערכת ההתנוונות. שלפי דיני ישראל רק לגברים נועדה. לכן ישראל מקדים וישיבת אורים במערכת ההתבוננות של הישוב. מקדישים החלטים את אישיו ואם קודשם ייפוגה באומה.

לפי בקשתנו הסכימו המוסדות המוסמכים לפטר מחובות השרות כל אשה ונערה, אשר מטעם דתי או מטעם דתי משפחתי דתי אינה יכולה למלא את השרות.

בשביל נשים אלו אנו מציינים, בהתבוננות המוסמכים, הרשמה מיוחדת לשירותים מיוחדים של בנות ישראל הנאמנות לתורת ד', אשר תיפטר בימים אלה בארגוני אגודת ישראל בכל המקומות. בנות ישראל תודות לדבר ד' בגיל 17-25 נדרשות למפקד למי יחידות המפקד שנתמנה לשם כך פני אגודת ישראל במקומותיהם.

בת ישראל, עשי חובתך לעמך ולארצך! התבקרי לשרות העם!

מרכז אגודת ישראל בארץ ישראל

יחידת המפקד העם מילאכי במשרדי מרכז אגודת ישראל שירות העיסוק זג. כל יום בשעה 8 עד 10 בבוקר. יום שבת, ב' בשבוע, עד יום שלישי, י' בשבת המוקד למפקד ושיוק. יום שבת, ב' בשבוע, עד יום שלישי, י' בשבת המוקד למפקד ושיוק.

מקור מסמך: הספריה הלאומית אוסף פבזנר

בחוגי העדה החרדית נשמע באותה עת קולם של אנשי "נטורי קרתא" שמחו על עצם שיתוף הפעולה והמו"מ עם ועדת הביטחון וטענו כי העברת שמות בני הישיבות לצבא לצורך שחרורם

שלומי אמונים שלמה
בן שמעון שלמה
גורן שלמה וולבה
שלמה זלמן
אויערבאך שלמה
זלמן גרוסמן שלמה
לורנץ שמאל
שמואל בירנבוים
שמואל הלוי וואזנר
שמחה ארליך שגאה
שנות דור ודור
שתדלנות תולדות
אהרן תורה
תורתו
אומנותו תלמודי
תורה תקצ"ו תקציב
תקשורת חילונית
תר"נ תרכ"ד תרס"א
תרס"ב תרצ"ח
תש"ח תש"ט תשי"א
תש"כ תש"ל תשמ"א
תש"נ תש"ס תשי"א
תשי"ב תשי"ג
תשי"ד תשי"ח
תשי"ט תשכ"א
תשכ"ב תשכ"ד
תשכ"ו תשכ"ז
תשכ"ח תשכ"ט
תשל"ב תשל"ג
תשל"ד תשל"ה
תשל"ז תשל"ח
תשל"ט תשמ"ב
תשמ"ה תשמ"ו
תשמ"ח תשמ"ט
תשנ"ב תשנ"ג
תשנ"ד תשנ"ו

מטרתה היא לדעת את השמות בכדי לכפות עליהם גיוס לאחר מכן, כך בעיתון "החומה", י"א שבט תש"ח¹ פורסם כרוז בשם נטורי קרתא:

“תצילנה שתי האזניים ויקרע הלב לגזרי גזרים, מהנשמע על מזימות החופשיים אודות הצטרפות וכפיית חובשי הישיבות לגיוסיהם, להכרית ח"ו אותנו ואת בנינו אחרינו (מאחר שיבוטל ח"ו המושג של מין ישיבה בכלל) מעץ חיי התורה, ולכופינו לקחת נשק עשו בידינו, וליהרג ח"ו על רעיון ציוני אפיקורסי.

“ומוסיף אנחה על אנחה, ופלצות אחזתנו בראותינו כי גם אגודת ישראל נמשכה אתם למו"מ בענין זה, והסכימו בדעתם לשעבד גם את חובשי ביהמ"ד תחת עול הציונים, ובהערמות ופתויים שפלים רוצים להיוודע שמות הבחורים והאברכים למען תפוס גם אותם לפחם, ועי"ז נהי' ח"ו מסורים בידם לשבט או לחסד, כפי אשר יעלה הסכמם עם ועד הקהלה בענין אחוזי מגביותיהם וכדומה, ולא כפי דעת התורה שלדאבונינו אין הם נוהגים על פיו כלל.”

ב. הסדרים ראשונים לפטור בני הישיבות מגיוס

כאמור, במסגרת השותפות עם הצבא אגודת ישראל פעלה על מנת להסדיר את העניין מול ראשי הצבא, כך מסמך המייצג את ההסדר שהונהג ע"י המפקד לשירות העם התפרסם בחתימת ישראל גלילי מפקד כוחות "ההגנה" מסוף חודש אדר תש"ח בו מצויינת החלטה שהתקבלה לפטור את בני הישיבות מגיוס, אולם בחורי הישיבות המסוגלים לכך יקבלו אימונים. המסמך הונפק לאחר פגישה של הרב אברהם כהנמן, בנו של הרב יוסף שלמה כהנמן עם גלילי ביערות בהן התארגן הצבא. (וראה כתבה בנידון). מסמך זה צוטט בדו"ח ועדת טל כמסמך מתחילתו הפורמלית של ההסדר לשחרור בני הישיבות.

המסמך מאת רמ"א – ראש המפקדה הארצי, ישראל גלילי. מתאריך 9 במרץ 1948 – כ"ח אדר א' תש"ח. ממוען אל כל חטיבות הצבא: גולני, כרמלי, אלכסנדרוני, קריתי, גבעתי, עציוני ו"בולגרים".

תשנ"ז תשנ"ח
תשנ"ט תשס"א
תשס"ב תשס"ט
תשע"א תשע"ב
תשע"ג

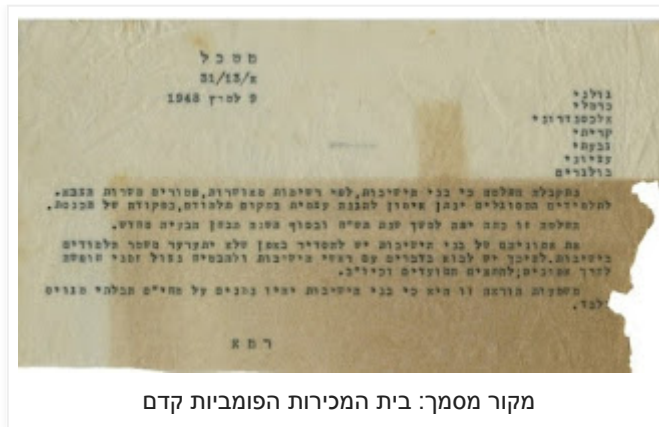
לידע ולהודיע

אין כוונתי בבלוג
זה ח"ו לתת
אישור או הצדקה
לאי מי לפעול
בכל נושא ועניין
מבלי לקבל דעת
תורה ברורה
מגדולי ישראל
שליט"א, וכל
מטרת בלוג זה
היא להראות
שאין פשוטי עם
כמותינו יכולים
לירד לשורש
ולעומק דעת
תורה של גדולי
ישראל.

ארכיון הבלוג

- ◀ 2013 (55)
- ◀ 2014 (98)
- ◀ 2015 (25)
- ◀ 2016 (18)
- ◀ 2017 (27)

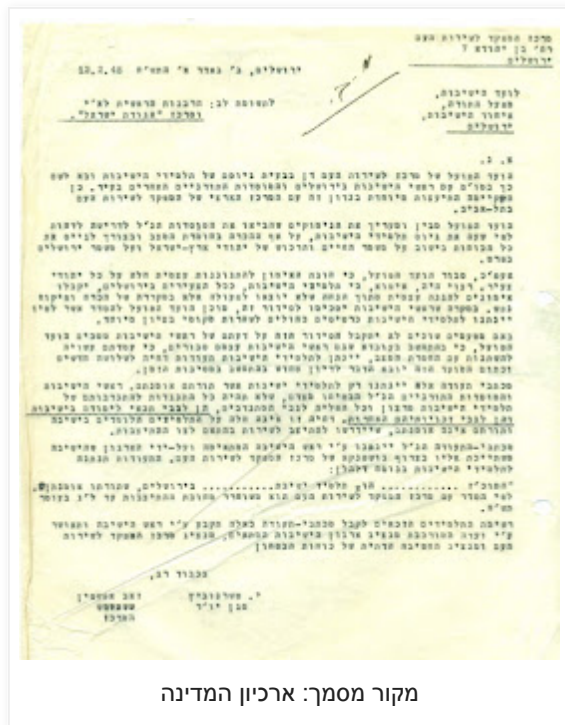
נתקבלה החלטה כי בני הישיבות, לפי
רשימות מאושרות, פטורים משרות
הצבא. לתלמידים המסוגלים ינתן
אימון להגנה עצמית במקום תלמודם,
בפקודה של הכנסת... את אמוניהם
של בני הישיבות יש להסדיר באפן
שלא יתערער משטר הלמודים
בישיבות. לפיכך יש לבוא בדברים עם

מקור מסמך: בית המכירות הפומביות קדם

ראשי הישיבות ולהבטיח נצול זמני חופשה לצרך אמונים... משמעות הוראה זו היא כי
בני הישיבות יהיו נמנים על החי"ם (=חיל משמר) הבלתי מגויס בלבד".

באותם ימים הצבא התנהל בשתי ראשים, בירושלים
ובשאר חלקי הארץ, כך בירושלים הגיוס היה מקיף יותר
וכלל גילאים יותר נרחבים, וראשי הישיבות ניהלו מגעים
נפרדים עם ראשי הצבא באיזורים השונים, וכך כחודש
לפני מכתבו של ישראל גלילי, בתאריך ב' באדר א' –
12.2.48 תש"ח נשלח לועד הישיבות (האירגון שזוהה
עם רבני אגודת ישראל) למפעל התורה (שייצג את
ישיבות "המזרחי") ולאיחוד הישיבות (שייצג ישיבות
"קנאיות", כדוגמת סאטמר), שלשת האירגונים שייצגו
את הישיבות בארץ, מכתב מיוחד ע"י מנהלי מפקד העם
בירושלים שבו הם פוטרים את בני הישיבות מגיוס, אולם
ביקשו להטיל עליהם כאימונים צבאיים, ראשי המפקד
ביקשו לקבל את הסכמת ראשי הישיבות לכך, ונתנו
דחיה זמנית מלאה לפרק זמן של 3 חודשים.

מקור מסמך: ארכיון המדינה

◀ 2018 (2)

▼ 2019 (4)

▼ ינואר (1)

ראשיתו
של
הסדר
פטור
בני
הישיבו
ת
בשנת
תש"ח
- כתבה
מ...

◀ מאי (2)

◀ יולי (1)

◀ 2024 (1)

חפש בבלוג זה

חפש

משתתפים

- חיים אהרון טאבק
- חיים חיימוביץ
- שלום שלמה

בט' אדר א' תש"ח (אחרי מכתב מפקד העם בירושלים המעניק דחיה לבני ישיבות לשלשה חודשים, ולפני מכתב ישראל גלילי שפוטר את בני הישיבות בשאר רחבי הארץ) עיתון החומה של נטורי קרתא מפרסם² התקפות חריפות כנגד ניהול המו"מ בין אגודת ישראל וראשי הישיבות לצבא, ומאשימים אותם ב"פשרנות" תחת הכותרת: "בני הישיבות הנצלו בעוד מועד"

לבני הישיבות אין להיכנס למו"מ איתם בשום פנים, לאשר לא הם המכריעים ולא תחת משמעתם הם עומדים, לא פורקי התורה יחליטו אם בכלל, ובאיזה צורה, ומתי, על חובשי הישיבות להצטרף לגיוסיהם.

...תחת אשר יתייצבו ויביעו את עצמאותם בענינים אלה, הניחו שינהלו בשמם מו"מ, אם מצד אגו"י אם מצד ראשי הישיבות, עם מפקדת ההגנה, שפירושו הכנעה וקבלת עול החפשיים האפיקורסים על עצמם, שלעולם חלה אליהם חובת ההתייצבות מצד ההגנה, אלא שהפה שאסר הפה שהתיר, הם אמרו להתייצבותם והם אמרו שבני ישיבות פטורים.

...ומאז נכנסו באי כח אלו של הישיבות אתם לדיונים, וחשבו שאמנם יסכימו מחריבי והורסי תורה ודת אלו עתה, בזמן שכל חייל וחייל עולה אצלם בחשבון, לוותר לדרישת ב"כ הישיבות ולשחרר אותם בחסדם מחובת הגיוס, מאז הוחלפה משכורתם ורומם מהם עשרת מונים. ...בתחילה אחר עבודה ודיונים מייגעים פעלו מנהלי הישיבות שב"כ ההגנה כאן ישיבו להם, שאמנם הם כשלעצמם נעתרים להם, אבל הגנת ת"א אינה מוותרת על בחורי הישיבות, ובכך נסתרים כל הדיונים וההצעות. ב"כ הישיבות לא פקפקו כלל וכלל בוודאות תשובה זו, והמשיכו בכל הרצינות את המו"מ."

(=מוטחת האשמה בראשי הישיבות שהסכימו לכך שרק בירושלים יפטרו את בני הישיבות ולא בשאר הארץ "הגנת ת"א")

...בני הישיבות עוד לא התעוררו, עוד לא הלכו אל אפוטרופסיהם, לבקשם למנוע מהם טובה זו של קבלת שחרורים מההגנה, שרמאות וסכלות הדבר נכרים לעין כל, במה שמתרפסים לרגלי ההגנה שהם בעצמם ישחררום, היינו שמוסרים את עצמם להם לשבט או לחסד, וכל

זה בשעה שכל בקשותיהם, תחנוניהם, דרישותיהם, והצהרותיהם נדחו כלאחר יד מההגנה שלא אבו לשומעם כלל.

...ראשי הישיבות לא אמרו נואש, דיינו ודיינו בכל כובד הראש עם ראשי ההגנה, אלו החדורים רעל הכפירה והמשפיעים על אלפי רבבות הצעירים להכנע להם ולפיקודם, אולי מן השמים יתרחש ניסא שהסברותיהם ימצאו אצלם אוזן וקשבת, לדין דור יתום ואלמן, אבל לא התרחש הנס, והדיונים נסתיימו בדחיית כל המו"מ לע"ע עד ל"ג בעומר, ועד אז יצטרך כל חובש ישיבה בגיל הגיוס להראות למבקר ההגנה כרטיס שחרור מיוחד, החתום ממפקדת ההגנה וראשי הישיבות.

(=כותבי המאמר מתאוננים על כך שהוסדר פטור רק לשלשה חדשים ולא לתמיד)

...כאשר הכירו בני הישיבות את צורת כל המו"מ והדיונים שאינם אלא דברים בטלים ומבוטלים, וראו בחוש את כשלון תכנית באי כחם, התעוררו והתקוממו לשים קץ להתנהגות זו, שלבשה צורת אפוטרופסות עליהם כאילו היו הם יתומים קטנים, בני אדם בלי שכל ודעת, שרשאים לנהל על חשבונם דיונים בלי לשאול כלל את עמדתם והסכמתם.

...אותו יום שההחלטה ניתנה להתפרסם באופן רשמי, היו הישיבות כקלחת, סוף כל סוף קמה התנגדות רצינית לקו שנקטו ראשי הישיבות, לבקש מהחופשים עצמם פטורם. תסיסת בני הישיבות פעלה שקבוצות חובשי ישיבות נכנסו לראשי הישיבות לבטא את התמרמרותם והתנגדותם לצעדיהם, והצליחו לעכב את מסירת שמותיהם לאיזה זמן. לדאבונינו אבל הצליחו אפוטרופסי הישיבות ללבוש להחלטתם צורה של דיעבד, וחץ ממה שלא נענו לטענת בני הישיבות, עוד מאנו לחזור מהקו שעל פיו נהלו ימים ושבועות את דיוניהם עם ההגנה, עד שהרבה מבני הישיבות נכנעו ונענו בעל כרחם בראשם לתוצאות המו"מ.

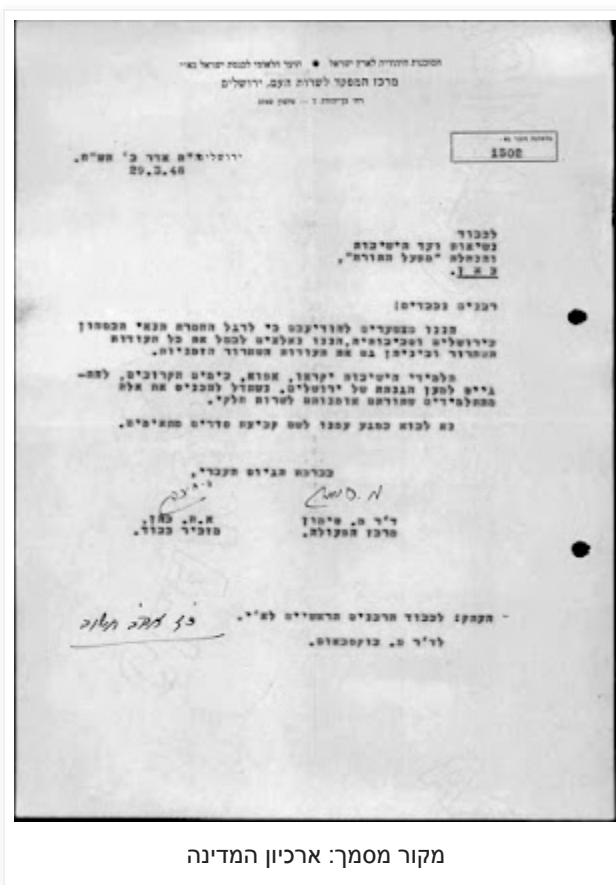
בתאריך ז' באדר ב' תש"ח מפרסמים נטורי קרתא בעיתון "החומה" על חלוקת כרטיסי "לא יכרע" במקום תעודות התייצבות, ובמקום טופס הדיחוי, בקריאה לבא לקבלת התעודה נכתב:

"הנהלת נטורי-קרתא מבקשת מכל אשר בדעותיהם וצביונם הנם חברי' או רוצים להיות חברי' מקיימי תקנותי', ואשר קבלו עליהם אי"ה דעת תוה"ק לעמוד במסירות נפש ממש, ולא

להתנהג או ליתן עצמם להתנהג ע"י הנהגת הציונים המסיתים והמדיחים שיבואו לקבל תעודת "לא יכרע" למען התחזק והצלת שארית לפליטה בישראל".

ג. ביטול הסיכומים ואיום בגיוס בפועל.

בתאריך י"ח אדר ב' תש"ח - 29 במרץ 1948 חודש וחצי אחרי המכתב בו העניקו דחיה ל3 חודשים, משגרים ראשי הצבא בירושלים מכתב לועד הישיבות ולמפעל התורה, מכתב בו הם מודיעים כי על רקע החמרת המצב הביטחוני בירושלים, הסדר הפטור מבוטל:

מקור מסמך: ארכיון המדינה

לכבוד

נשיאות ועד הישיבות

והנהלת "מפעל התורה"

כאן

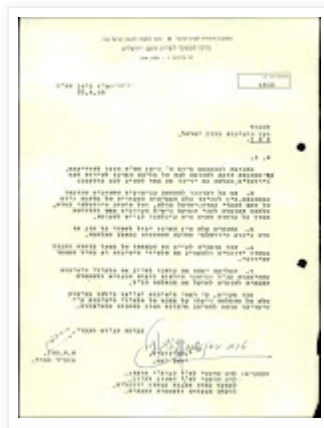
רבנים נכבדים!

הננו מצטערים להודיעכם כי לרגל החמרת תנאי הבטחון בירושלים וסביבותיה, הננו נאלצים לבטל את כל תעודות השחרור וביניהן גם את תעודות השחרור הזמניות.

תלמידי הישיבות יקראו אפוא בימים הקרובים להתגייס למען הגנתה של ירושלים, נשתדל להכניס את אלה מהתלמידים שתורתם אומנותם לשרות חלקי.

נא לבא במגע עמנו לשם קביעת סדרים מתאימים.

מכתב נוסף מספר שבועות לאחר מכן ז' ניסן תש"ח – 25.4.48, מתייחס לתגובת ועד הישיבות אך מסרב עדיין לוותר על גיוס בני הישיבות, ראשי מפקד העם בירושלים מתייחסים למכתב שנשלח אליהם מועד הישיבות ומסרבים להיענות לבקשה, במסמך מודיעים לראשי הישיבות על התחלת הגיוס בפועל ומבקשים את עזרת ראשי הישיבות בגיוס תלמידיהם לצבא.

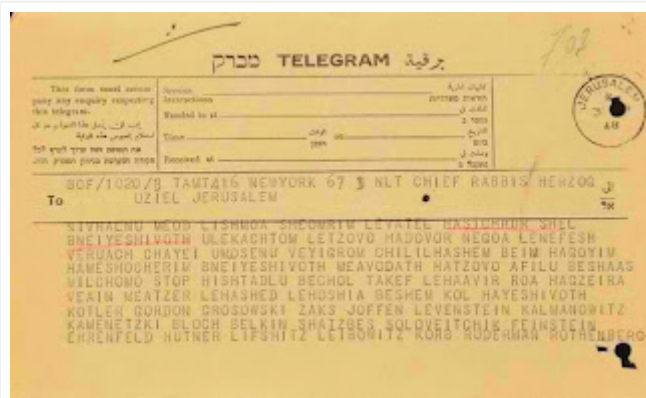
המליאה יפתה את כוחנו לחייב את תלמידי הישיבות בהתיצבות כנ"ל וניתנו הוראות לוועדת הבקורת ולמשטרה הצבאית להוציא לפועל אח ההחלטה הנ"ל. אנו מקוים, כי ראשי הישיבות יסייעו בידינו בביצוע מלא של ההחלטה ויקלו על מצבם של תלמידי הישיבות ע"י שימריצו אותם להתייצב מרצונם הטוב בתחנות ההתיצבות.

על רקע החשש מהטלת חובת גיוס שלמעשה כבר הוטלה בפועל באופן רשמי, מתחילה פעילות חרדית חובקת עולם, להלן מספר מכתבים שנשלחו אל הרב הרצוג והרב עוזיאל, הרבנים הראשיים לישראל דאז שיתערבו לטובת הצלתם של בני הישיבות:

כך מברק מיוחד נשלח מארצות הברית לרבנים הראשיים עליו חתומים כל ראשי הישיבות בארה"ב, להלן תרגום המכתב מאנגלית:

נבהלנו מאוד לשמוע שאומרים לבטל השיחרור של בני ישיבות ולקחתם לצבא הדבר נוגע לנפש ורוח חיי אומתינו ויגרום חילול השם בין הגויים המשחררים בני ישיבות מעבודת הצבא אפילו בשעת מלחמה. השתדלו בכל תוקף להעביר רוע הגזירה ואין מעצר להשם להושיע בשם כל הישיבות.

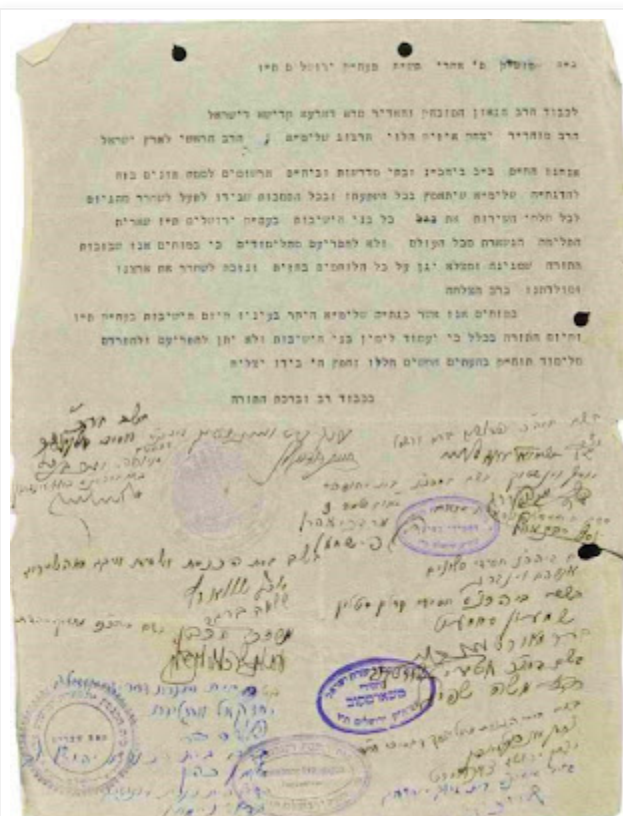

מקור מסמך: ארכיון המדינה

על המברק חתומים הרבנים (שמות משפחה בלבד):

קוטלר, גורדון, גרוזובסקי, זקס, יפאהן, לוינשטיין, קלמנוביץ', קמינצקי, בלור, בלקין, שצקס, סולובייצ'יק, פיינשטיין, ארנפלד, הוטנר, ליפשיץ, לייבוביץ', קורב, רודרמן, רוטנברג.

מקור מסמך: ארכיון המדינה

מכתבים נוספים נשלחו לראשי הצבא ולכל מי שרק יכול היה באותם ימים טרופים למנוע את גיוס בני הישיבות שעמד בפני ביצוע מיידי. התמקדות מיוחדת הייתה במאמצים לשכנע את הרבנים הראשיים לישראל שהיו באותם ימים גורם משפיע, בכדי שיטילו כובד משקלם למען העניין.

מקור מסמך: ארכיון המדינה

ד. מכתבי גדולי ישראל כנגד הגיוס בתגובה לאיום בגיוס

לצד הפעילות של ראשי הישיבות להסדיר מחדש את שחרור בני הישיבות מהצבא, בסוף חודש ניסן, מתפרסמים מכתבים הקוראים לבני הישיבות שלא להתגייס.
בכ"ג בניסן תש"ח מתפרסם **מכתבם** של רבני העדה החרדית:

דעת תורה

תשובת מרן הגאב"ד שליט"א

ובתי הדין של היהדות החרדית שליט"א לבני התורה הי"ו!

מקור מסמך: הארכיון הציוני

אנחנו הח"מ מודיעים בזה גלוי, לכל אלו התלמידי חכמים חובשי ותופשי ביהמ"ד, בחורים ואברכים בני הישיבות, שעפ"י תורה"ק הצלתינו מהמצב הנורא אשר אנו נמצאים בו ה' ירחם, הוא רק בזכות; התורה"ק, וכל זמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין ידי עשו שולטות בו, וכבר מופסק ג"כ שרבנן אין צריכין נטירותא.

לזאת יצא מאתנו דעתנו דעת תורה שכל בן ישיבה, חובש ותופש ביהמ"ד, אל יתיצב, ויפקד, וירשם לכל דבר גיוס, וכדומה, אפילו גם לשעה קלה, וחלילה לפקפק בזה כלל וכלל.

וחובה כפולה ומכופלת מוטלת על כל בן ישיבה כעת להתגבר ולהתאמץ בכל היכולת בהתמדת ובשקידת לימוד התורה ביתר שאת וביתר עז.

ובזכות תורה"ק אשר היא מגינא ומצלי ננצל עם כל אחב"י מכל אויב וכו' ויוציאנו השם מהרה לרוחה, ויושיענו תשועת עולמים בביאת גואל צדק, במהרה בימינו, אמן.
כעתירת החותמים בצפי' לרחמי שמים מהירים.

בספרו הדור והתקופה מעיד הרב אליקים שלזינגר על המשא ומתן בין רבני העדה החרדית סביב מכתב זה בראשו חתום הגאב"ד, הרב יוסף צבי דושינסקי, רבו של הרב שלזינגר, ועל ההבדל בין היחס שנתן הרב דושינסקי (גאב"ד העדה החרדית) לסוגיית גיוס בנים לבין סוגיית גיוס בנות (שאף היא התנהלה במקביל עם חילוקי דעות בתוך אגודת ישראל בנושא), כאשר בעוד שבסוגיית גיוס בנים הורה להוציא "דעת תורה", כלומר הכרעת חכמים בנושאים אקטואליים, לבין גיוס בנות שם חתם על "פסק דין" כלומר דין ההלכה הפסוקה, ואף הוסיף שם את הנוסח החרף של "הרג ואל יעבור":

בתחילת המדינה כשהחלו ללחוץ על בני הישיבות להתגייס לצבא, נתאספו הדיינים מהבד"ץ בבית האב"ד הג"ר זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, וניסחו פסק דין לאסור לבני ישיבה להתגייס, ואדמו"ר זצ"ל כבר הי' חלש מאד, ולא ניתן להיכנס אליו אלא יחידים, על כן קראו אותי לבית הראב"ד זצ"ל ונתנו לי הנוסח כדי לבקש מאדמו"ר זצ"ל שיחתום ע"ז, הלכתי והראתי לו. מקודם הוא מחק הכותרת "פסק דין" וכתב במקומו "דעת תורה", ואח"כ חתם. כשחזרתי עם זה לבית הראב"ד זצ"ל, לא הי' איכפת לו על השינוי, אבל הג"ר פינחס אפשטיין זצ"ל חרה לו ע"ז, והוא מחק הכותרת "דעת תורה", וחזר וכתב "פסק דין" וציוה לי לילך עוד הפעם לבית אדמו"ר זצ"ל, נכנסתי שנית אל הקודש, ואמר לי אדמו"ר זצ"ל תמסור לי גמרא בבא בתרא, ועיין בסוגי' דכרגא לת"ח (=כלומר פטור הניתן על פי הלכה לתלמידי חכמים מחובות המוטלות על הכלל), ושוב אמר לי

למסור לו הרמב"ם הל' שמו"י, ובסוף אמר לי תגיד להם "אני לא יודע פסק דין, אם הם יודעים שהם יחתמו..." , כמובן שלבסוף הי' כרצון אדמו"ר זצ"ל.

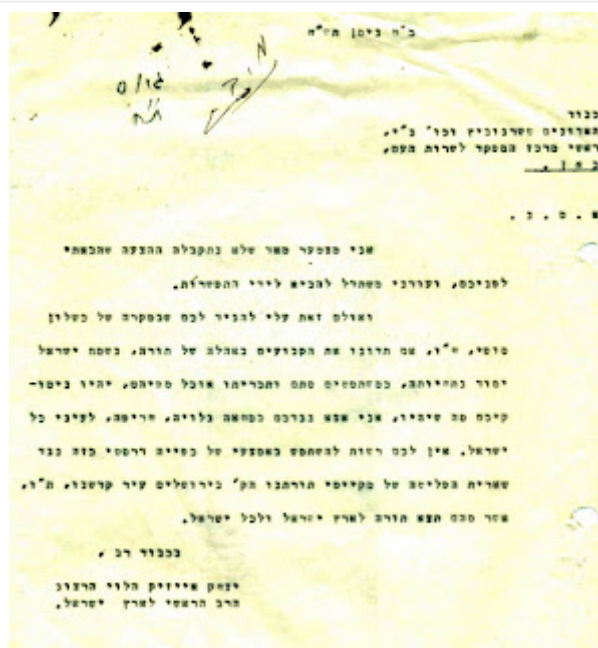
כמה ימים אחר זה יצא פסק דין בלשון יהרג ואל יעבור ע"ד גיוס נשים כתוב וחתום בידי אדמו"ר זצ"ל לבדו.

למחרת יום כ"ד ניסן מתפרסם מכתב מהרב איסר זלמן מלצר שאף הוא חותם על נוסח חריף נגד שירות של בחורי ישיבות בצבא, אל מכתבו הצטרפו לאחר מכן הרב חרל"פ, ראש ישיבת מרכז הרב, וכן הרב צבי פסח פרנק ועוד.

בתאריך כ"ח בניסן תש"ח, הרב יצחק הרצוג, הרב הראשי לישראל באותם ימים ומי שמכהן כ"נשיא ועד הישיבות" משגר מכתב אזהרה לראשי "מפקד העם" בו הוא מזהיר כי במקרה שלא יתקבל הסדר חלופי הוא יצא במחאה גלויה כנגד ראשי הצבא.

אני מצטער מאוד שלא נתקבלה ההצעה שהבאתי לפניכם ועודני משתדל להביא לידי התפשרות.

מקור מסמך: ארכיון המדינה

ואולם זאת עלי להגיד לכם שבמקרה של כשלון סופי, ח"ו, אם תדונו את הקבועים באהלה של תורה, נשמת ישראל יסוד נתחיותה, כמשתמטים סתם ותכריתו אוכל מפיהם, יהיו נימוקים מה שיהיו, אני אצא נגדכם במחאה גלויה, חריפה, לעיני כל ישראל. אין לכם רשות להשתמש באמצעי של כפייה דרסטי כזה נגד שארית הפליטה של מקיימי תורתנו הק' בירושלים עיר קדשנו, ת"ו, אשר מהם תצא תורה לארץ ישראל ולכל ישראל.

ה. הסכם ראשון בחתימת ידם של הרבנים

הפעילות המאומצת נשאה פרי, ולאחר מספר ימים בא' אייר תש"ח נחתם הסכם עליו חתמו ראשי ישיבות המזוהים עם ישיבות ועד הישיבות וישיבות מפעל התורה, הרבנים הראשיים הציוניים, וכן חתם עליו גם הרב דושינסקי גאב"ד העדה החרדית הקיצונית, כאשר מקורביו באותה עת מתארים בכתבי זכרונותיהם כי הדבר נעשה תוך מחלוקת עם רבנים אחרים, מתוך אחריות לבני הישיבות.

הרב אליקים שלזינגר בספרו הדור והתקופה מתאר:

כשרצו הציונים לקרא לגיוס את תלמידי הישיבות והיו אז חילוקי דעות בין הגדולים אם לישא וליתן עמם כדי להגיע לאיזה הסכם לפטר את בני הישיבות, או לעמוד כנגדם לבלתי לעשות כל מו"מ כלל, ונקרא אז אסיפה של רמ"י הישיבות מטעם ועד הישיבות וגם בקשו שהכוללים בירושלים ישלחו שני באי כח לחוות דעתם, ואנכי הייתי אחד מהם. בשעת האספה היו שאמרו לנהוג במו"מ, והיו כנגדם - וביניהם היה גם הרצ"פ פרנק ז"ל - שיצא בקנאות לבלתי לבא במגע אתם כלל בענין זה. אחר כך שאלו אותנו והבעתי דעת בני הישיבות גם כן שלא לענות להצווים שלהם ולא לדבר איתם כלל. אז העמידני מזכיר ועד הישיבות להעיר לי כי בדעתי זה אני מתנגד לדעת מורי ורבי אדמו"ר הגר"ץ דושינסקי זצ"ל שציווה לאסיפה על ידו חוות דעתו לבא עם השלטון לאיזה סדר בזה הענין.

הוחלט שאלך לשאול את דעתו של אדמו"ר זצ"ל באמצע האסיפה, ולפלא כי אישר בזה דברי מזכיר ועד הישיבות, והסביר לי טעמו כי פן ח"ו בחור אחד מהישיבה יאחר לחזור בערב, הלא הוא יחרד פן ח"ו נגעו בו לרעה. אמנם רבי פסח פרנק אינו חושד בהם כל כך, על כן אומר להתקוטט איתם. אבל בעיני, הציונים חשודים על שפיכות דמים ממש והאיך לא אשתדל להשיג פטור ע"י מו"מ. וכן הוחלט בשעתו.

ההסכם שנחתם פטר את בני הישיבות לחלוטין באופן עקרוני, אולם כהוראת שעה הטיל על בני הישיבות אימונים צבאיים, ועל בני ישיבות מבוגרים גם "משמר עירוני", ראשי הישיבות אף התחייבו לשמור על מקומם של תלמידי ישיבות שיבחרו להתגייס לשירות מלא. ולקבלם לישיבה כשיסיימו את השירות הצבאי.

סמכות מיוחדת קיבלו הרבנים הראשיים (ביניהם הרב דושינסקי) לפטור "מספר בני ישיבה מצויינים" מכל שירות צבאי גם בזמן הוראת השעה. לפי פרסומים שונים מדובר היה על 10% מכלל תלמידי הישיבות.

להלן נוסח ההסכם:

אחרי התייעצויות ודיונים מעמיקים בדרישה מצד מרכז המפקד לשרות העם לחייב את בני הישיבות בירושלים עיה"ק להתגייס לשרותי הבטחון בעיר זו - באו הרבנים הראשיים וראשי הישיבות לידי החלטה להציע את ההסדר הבא בהסכם בין הישיבות לבין מרכז המפקד לשרות העם בשאלה הנ"ל.

הסדר והסכם

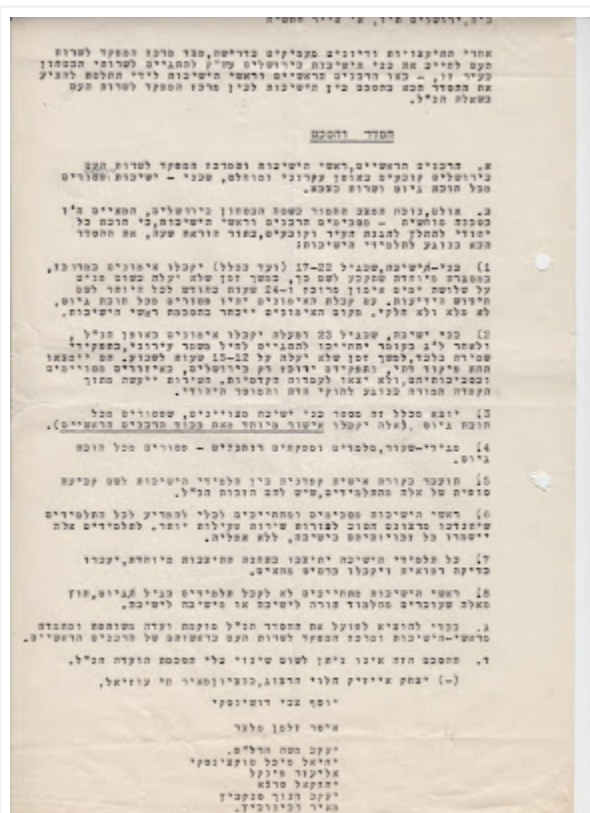
א. הרבנים הראשיים, ראשי הישיבות והמרכז המפקד לשרות העם בירושלים קובעים באופן עקרוני ומוחלט, שבני - ישיבות פטורים מכל חובת גיוס ושרות בצבא.
ב. אולם, נוכח המצב החמור בשטח הבטחון כירושלים, המאיים ח"ו בסכנה מוחשית-מסכימים הרבנים וראשי הישיבות, כי חובת כל יהודי להחלץ להגנת העיר וקובעים, בתור הוראת שעה, את ההסדר הבא בנוגע לתלמידי הישיבות:

1) בני-הישיבה, שבגיל 17-22 (ועד בכלל) יקבלו אימונים במרוכז, במסגרת מיוחדת שתקבע לשם כך, במשך זמן שלא יעלה בשום פנים על שלושה ימים אימון מרוכז ו-24 שעות בחודש לכל היותר לשם חידוש הידיעות. עם קבלת האימונים יהיו פטורים מכל חובת גיוס, לא מלא ולא חלקי. מקום האימונים ייבחר בהסכמת ראשי הישיבות.
2) בני ישיבה, שבגיל 23 ומעלה יקבלו אימונים באופן הנ"ל, ולאחר ל"ג בעומר יתחייבו להתגייס לחיל משמר עירוני, בתפקידי שמירה בלבד, למשך זמן שלא יעלה על 12-15 שעות לשבוע. הם יימצאו תחת פיקוד דתי. ותפקידם ירוכז רק בירושלים, באיזורים מסויימים ובסביבותיהם, ולא יצאו לעמדות הקדמיות. השירות יעשה מתוך הקפדה חמורה בנוגע לחוקי הדת והמוסר היהודי.

3) יוצא מכלל זה מספר בני ישיבה מצויינים, שפטורים מכל חובת גיוס, (אלה יקבלו אישור מיוחד מאת כבוד הרבנים הראשיים).

4) מגידי-שעור, מלמדים ומפקחים רוחניים - פטורים מכל חובת גיוס.

5) תועבר בקורת אישית קפדנית בין תלמידי הישיבות לשם קביעה סופית של אלה מהתלמידים, שיש להם הזכות הנ"ל.

מקור מסמך: כבר היה לעולמים

6) ראשי הישיבות מסכימים ומתתייבים לבלי להפריע לכל התלמידים שיתנדבו מרצונם הטוב לצורות שירות פעילות יותר. לתלמידים אלה יישמרו כל זכויותיהם בישיבה, ללא אפליה.

7) כל תלמידי הישיבה יתיצבו בתחנת התיצבות מיוחדת, יעברו בדיקה רפואית ויקבלו כרטיס מתאים.

8) ראשי הישיבות מתחייבים לא לקבל תלמידים בגיל הגיוס, חוץ מאלה שעוברים מתלמוד תורה לישיבה או מישיבה לישיבה.

ג. בכדי להוציא לפועל את ההסדר הנ"ל מוקמת ועדה משותפת ומתמדת מראשי-הישיבות ומרכז המפקד לשרות העם בראשותם של הרבנים הראשיים.

ד. ההסכם הזה אינו ניתן לשום שינוי בלי הסכמת הועדה הנ"ל.

על ההסכם חתמו:

הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג - הרב הראשי לישראל ונשיא ועד הישיבות; הרב בנציון מאיר חי עוזיאל - הראשון לציון; הרב יוסף צבי דושינסקי - גאב"ד העדה החרדית; הרב איסר זלמן מלצר - יו"ר ועד הישיבות; הרב יעקב משה חרל"פ - ראש ישיבות מרכז הרב; הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי - ראש ישיבת עץ חיים; הרב אליעזר פינקל - ראש ישיבת מיר; הרב יחזקאל סרנא - ראש ישיבת חברון וחבר ועד הפועל של ועד הישיבות; הרב יעקב חנוך סנקביץ - ראש ישיבת גור וחבר ועד

הפועל של ועד הישיבות; מאיר רבינוביץ - מפקד הצבא באיזור ירושלים בתקופת מלחמת העצמאות³.

ביום חתימת ההסכם א' אייר תש"ח פורסמו בירושלים כרוזים חדשים מטעם "הנהלת העדה החרדית" בהם הוזכר לציבור שוב מכתבו של הרב דושינסקי שנחתם אך מספר ימים קודם לכן, זאת על רקע הידיעות על חתימת ההסכם על ידו. תחת הכותרת: "הודעה לקהל" נכתב:

בהתאם לפסק דין רבותינו הגאונים
הבד"צ ובראשם מרן הגרי"צ
דושינסקי הגאב"ד שליט"א שאין לבני
הישיבות וחובשי בית המדרש
להצטרף אל הגיוס באיזה צורה
שהיא, הרינו לפנות בזה אל הציבור
החרדי לא להקל ראש בפסק דין זה,
ולעמוד על נפשו לא לעבור חלילה על
הוראת גאונים שליט"א.

יחד עם זה הרינו להודיע להקהל כי
בכל מקרה של כפיה או מעשה של
אלימות וכו' כלפי בני הישיבות וחובשי
בית המדרש, יודיעו על כך תכף
להנהלת העדה.

כאמור הנוסח "פסק דין" הוא נוסח שהרב דושינסקי סירב לחתום עליו, וניתן להסיק מכך כי כרוז זה לא פורסם על דעתו.

בעקבות פרסום כרוזים אלו, בתאריך ז' אייר תש"ח פנו ראשי מפקד העם בירושלים אל הרבנים בתביעה כי המודעות המתפרסמות נוגדות את ההסכם, והודיעו על השעיית ההסכם הפוטר בני ישיבות עד אשר יתפרסם מכתב מהרבנים שבו יקראו לציבור להתגייס:

אל ועד הישיבות מפעל התורה ולתשומת לב כב' הרבנים הראשיים לא"י, מרכז אגודת ישראל.

הנידון: גיוס בני ישיבות.

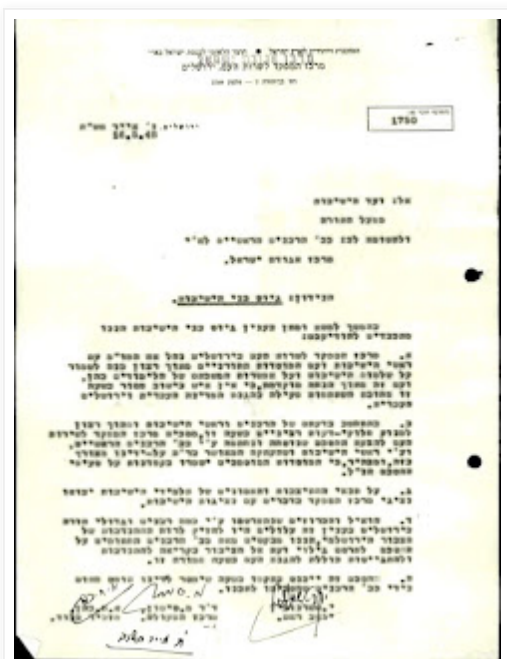
בהמשך למשא ומתן בענין גיוס בני הישיבות הננו מתכבדים להודיעכם:

א. מרכז המפקד לשירות העם בירושלים ניהל את המו"מ עם ראשי הישיבות ועם המוסדות התורניים מתוך רצון כנה לשמור על שלמות הישיבות ועל אפשרות המשכתם של הלימודים בהן, ועם זה מתוך הנחה מוקדמת כי אין איש ביישוב פטור בשעה זו מחובת השתתפות פעילה בהגנת המדינה העברית וירושלים העברית.

ב. בהתחשב בדעתם של הרבנים הראשיים וראשי הישיבות ומתוך רצון למנוע חילוקי דעות רציניים

בשעה זו, מסכים מרכז המפקד לשירות העם להצעת ההסכם שנוסחה ונחתמה ע"י כב' הרבנים הראשיים, וע"י ראשי הישיבות ושהעתקה המאושר בר"ת על ידינו מצורף בזה, ומצהיר כי כל המוסדות המוסמכים ישמרו בקפדנות על סעיפי ההסכם הנ"ל.

ג. על תנאי ההתייצבות והאימונים של תלמידי הישיבות יבואו נציגי מרכז המפקד בדברים עם נציגי הישיבות.

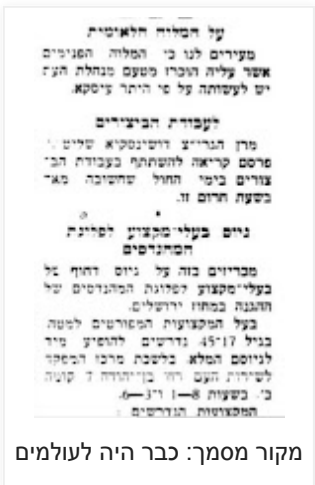

ד. הואיל והכרוזים שנתפרסמו ע"י כמה רבנים וגדולי תורה בירושלים בענין זה עלולים היו להזיק לרוח ההתנדבות של הצבור הירושלמי, הננו מבקשים מאת כב' הרבנים החתומים על ההסכם לפרסם גילוי דעת אל הציבור בקריאה להתנדבות ולהתגייסות כוללת להגנת העם בשעה חמורה זו.

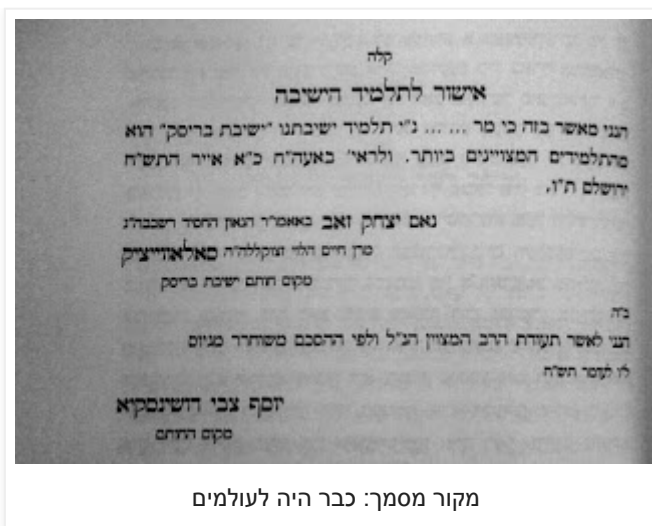
ה. הסכם זה ייכנס בתקפו בשעה שימסר לידינו טופס חתום בידי כב' הרבנים הראשיים שהסכימו לתכנו".

על המכתב חתמו שלושה מראשי המרכז למפקד העם בירושלים: י. טשרנוביץ', מ. סימון, וא.ח. כהן בעקבות כך, **באותו יום** פירסם הרב דושינסקי קריאה להתגייס לעבודת הביצורים שהתנהלו באותם ימים, כמה ימים אחר הכרזת המדינה, ותחת קרבות העצמאות העזים. הידיעה אף התפרסמה למחרת בתאריך ח' באייר בביטאון "היומן" של אנשי הימין באגודת ישראל מקורביו של הרב דושינסקי.

צילום העיתון המלא כאן

ההסכם פועל בשטח, חלק מבני הישיבות משוחררים באישור הרבנים, וחלקם מתגייסים לצבא, להלן מכתב "דיחוי" שכתב הגרי"ז מבריסק לתלמידו באותם ימים. הרב דושינסקי הצטרף למכתב ואישר אותו כנדרש על פי ההסכם לתלמידים "מצויינים" בודדים שקיבלו פטור לגמרי.

ו. גיוס בני הישיבות לביצורים

בסוף חודש אייר משגרים ראשי המפקד בירושלים מסמך מיוחד בו הם מודיעים כי בשל הקרבות העזים לא התפנו להסדיר את האימונים לבני הישיבות כמתחייב מההסכם, והיות וכעת יש צורך בעבודת ביצורים הם מקימים גדוד בניהולו של "טוביה ביר" שהוא אחראי על בני הישיבות שיועסקו בביצורים.

הננו להודיעכם, כי לרגל חומרת המצב בעיר נבצר מאתנו כרגע, מתוך מסיבות שעמדנו עליהן בשעת המו"מ, לקיים את האמונים הסדירים לתלמידי הישיבות. להכנת האמונים הללו תידרש שהות נוספת של שנים שלשה שבועות.

הואיל ובשעת המוה"מ הודיעו לנו ראשי הישיבות כדבר מובן מעצמו, כי הישיבות מוכנות, ללא קשר עם שאלת האימון בנשק, לשלוח את תלמידיהן במסגרת מיוחדת לעבודת ביצורים, והואיל ובעית הבצורים חמורה ודחופה מאד וכל יהודי בירושלים חייב לתת יד לעבודה זאת, מתוך פיקוח נפש, אנו מציעים, כי בחורי הישיבות יכוונו בימים אלה לעבודות הביצורים, לפי הסדר מיוחד, במסגרת קבוצותיהם.

מקור מסמך: ארכיון המדינה

מטעם שלטונות ההגנה בירושלים נתמנה מר טוביה ביר כאחראי לקבוצות הללו והוא שיבוא בדברים עמכם לשם סידור יעיל ודחוף של הענין. נבקש מכם לתת לו את כל העזרה הדרושה. מאליו מובן שההסכם עומד בתקפו על כל סעיפיו. ברגע שתהיה האפשרות לגשת לאימונים יעשה הדבר ללא דיחוי והבחורים יכוונו לכך.

הגדוד שכוונה גדוד טוביה כאמור גייס אליו את כל בני הישיבות בירושלים, למעט מעט יחידי סגולה "מצויינים" שקיבלו כאמור פטור מאת הרבנים הראשיים, כמו כן בחורי ישיבות רבים נבדקו ונמצאו לא כשירים לשירות. בגדוד טוביה שירתו בחורים מכל הישיבות, כולל גם מיישיבות סאטמר. התוכנית לאימון בחורי הישיבות לא יצאה אל הפועל, יש אומרים בלחץ ראשי הישיבות, ויש

שטוענים כי היה זה חשש של שלטון מפא"י מהענקת נשק לציבור החרדי שעלול אולי להשתמש בו למרד.

ברשימה מצורפת של חלק מגדוד טוביה ניתן לראות את הישיבות מהן גויסו הבחורים לשירות בגדוד, בהם אף ישיבות סאטמר, שומרי אמונים, חתם סופר, שעמדו תחת חסות "איחוד הישיבות" של היישוב הישן, וכן ישיבות כמו שפת אמת, פורת יוסף, ואחרות שעמדו תחת חסות ועד הישיבות.

הנה כי כן עולם כמנהגו נוהג:
הצבא אינו מבין מדוע בני הישיבות פטורים מגיוס, אבל לא רוצה לשבור את הכלים ולהפנות את כוחו ומרצו בכדי לגייס את בני הישיבות במקום אל האוייב הערבי המאיים.
הציבור החרדי מתנהל בפרגמטיות ומתאים את עצמו לדרישות תוך שמירה מירבית על הישיבות ועל לומדי התורה.
קיצונים חרדים קוראים תיגר כנגד הגיוס אך לוחמים בעיקר ברבנים ובציבור החרדי שמעוניין להסדיר את פטור בני הישיבות בצורה מסודרת תוך הידברות עם השלטונות.

1. וצוטט בעיתון העדה תשע"ח
2. וצוטט בעיתון העדה תשע"ח
3. דבר החתימה פורסם גם בקונטרס "דבר ההתאחדות" של תלמידי ישיבת דושינסקי חלק י', עמ' 21: "בימים ההם בחודש אייר התעוררה שאלת גיוס בני הישיבות לצבא, והנהלת ועד הישיבות לקחה היזמה לידיה לנהל מו"מ עם מפקד הצבא לשחרר את תלמידי הישיבות מגיוס, הסכים רבינו לנהל איתם מו"מ, כי לדעתו בלי הסכם יגרם ביטול תורה ממש ולסגירת הישיבות ח"ו. וגם הוא בעצמו חתם על ההסכם עם גורמים הצבאיים"

פורסם על ידי חיים חיימוביץ ב- 22:23

אין תגובות:

הוסף רשומת תגובה

כדי להוסיף תגובה, צריך ללחוץ על הלחצן הבא ולהיכנס באמצעות חשבון Google.

כניסה באמצעות חשבון GOOGLE

רשומה ישנה יותר

דף הבית

רשומה חדשה יותר

הירשם ל- תגובות לפרסום (Atom)

עיצוב פשוט. התמונות בעיצוב צולמו על ידי [luoman](#). מופעל על ידי [Blogger](#).